

Nødrett som rettsgrunnlag for akuttvedtak om samvær i barnevernssaker

Førsteamanuensis Anett Beatrix Osnes Fause, Det Juridiske fakultet, UiT – Norges arktiske universitet

1 Introduksjon av tema og problemstilling

Det er et grunnleggende syn i vår rettsordning at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre. Når det fattes vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda ta standpunkt til omfanget av samværsretten, se barnevernloven § 4-19 annet ledd første pkt.¹ Fylkesnemnda kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær, såkalt null-samvær, se bvl. § 4-19 annet ledd annet pkt.

I tilfeller hvor gjennomføring av samvær kommer i en akutt og skadelig motstrid til barnets interesser, vil stans eller reduksjon i samvær kunne være et nødvendig tiltak.² Barnevernloven har ingen bestemmelse som åpner for at det kan fattes midlertidig vedtak om samvær i etterkant av omsorgsovertakelsen.³ I mangel av særskilt hjemmel for dette er man i utgangspunktet henvist til å fremme alminnelig endringssak etter reglene i bvl. §§ 7-10 til 7-18, jf. § 4-19, når forutsetningene for samværsfastsettelsen har endret seg.⁴ Tidsfaktoren medfører imidlertid at barnets rettigheter ikke alltid kan ivaretas på en effektiv måte gjennom fremme av alminnelig endringssak. Under anerkjennelse av at det i påtrengende tilfeller kan foreligge en rettslig plikt for myndighetene til å komme barnet til unnsetning, er det i juridisk litteratur antydnet at rettslig grunnlag for midlertidige vedtak om stans eller reduksjon i samvær kan søkes i en analogisk anvendelse av det strafferettslige nødrettsinstituttet.⁵

I mangel av klare kriterier for nødrettsvurderingen kan det imidlertid være uklart hvordan de motstående interesser skal veies mot hverandre og hvilke rettssikkerhetsmekanismer som gjelder når det treffes midlertidige vedtak om samvær. Gjennom det konvensjons- og grunnlovsforankrede hjemmelskravet stilles det visse krav til rettsgrunnlagets kvalitet. De

¹ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven-bvl.)

² Trude Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker*, 2. utg., Tromsø 2000 s. 388

³ Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 388. Dog er det ut fra alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper antatt at det er anledning til å fatte nytt vedtak om samvær med hjemmel i bvl. § 4-6 tredje ledd så lenge barnet er plassert med hjemmel i § 4-6 annet ledd, se LE-2013-134266. Slik også Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 117. Slike vedtak faller utenfor den problemstilling som behandles i denne artikkelen.

⁴ Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 391-392.

⁵ Ofstad og Skar, *Barnevernloven med kommentarer* s. 190-191; Mons Oppedal, *Akutthjemlene i barnevernloven*, Oslo 2008 s. 256-259; Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 388.

kvalitetskrav som stilles er, fremfor alt, ment å skulle gi vern mot vilkårlig anvendelse av inngrepshjemler.

På denne bakgrunn blir spørsmålet hvorvidt en analogisk anvendelse av straffelovens nødrettsbestemmelse kan anses som en tilfredsstillende hjemmel for midlertidige vedtak om samvær. For å belyse dette gis det i pkt. 2 en oversikt over barnevernlovens regler om midlertidige vedtak, da med særlig fokus på finne mulige rettsgrunnlag for vedtak om samvær når barnet bor utenfor hjemmet. I pkt. 3 belyses først det rettslige fundamentet for det faktum at endringer i samværsordningen er å anse som inngripende i retten til vern om familielivet etter Grunnloven § 102⁶, Den Europeiske menneskerettskonvensjon art. 8⁷ og FNs konvensjon om barnets rettigheter art. 16⁸. Det gis deretter en oversikt over de minimumskrav som stilles til rettsgrunnlaget for tiltak som er inngripende i retten til vern om familielivet. I pkt. 4 drøftes nødrettsinstituttets hjemmelskvalitet opp mot de konstitusjonelle og folkerettslige krav som er omhandlet i pkt. 3.

2 Oversikt over akutthjemlene i barnevernloven

Barnevernloven har regler for ivaretagelse av barnets rettigheter når disse ikke i tilstrekkelig grad ivaretas av barnets omsorgspersoner. Barnets beste skal være det førende hensyn bak alle beslutninger som berører barnet.⁹ Det biologiske prinsipp representerer i denne sammenheng en presumsjon for at det normalt er til barnets beste å forbli under foreldrenes omsorg, se Grl. § 104 tredje ledd annet pkt. Dette utgangspunktet gjenspeiles også i barnevernlovens system ved at den offentlige omsorgsforpliktelsen er sekundær i forhold til hjemmets omsorgsforpliktelse.

I enkelte tilfeller er det likevel til barnets beste at støttende eller substituerende tiltak fra det offentlige settes inn. Barnevernlovens regler skal da sikre at inngripende tiltak iverksettes på et saklig og tilstrekkelig faktisk og rettslig grunnlag, samt at den private part gis reell mulighet til å få overprøvd inngripende beslutninger fra barnevernsmyndighetene. For å oppnå dette er det foreskrevet utrednings- og beslutningsprosedyrer som skal bidra til etableringen av et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag, samt at barnets perspektiv – så langt det er mulig - blir hensyntatt i avgjørelsen.

⁶ Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven-Grl.).

⁷ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4 November 1950 (EMK).

⁸ Convention on the Rights of the Child 20 November 1989 (FNs barnekonvensjon-BK).

⁹ Grunnloven § 104 annet ledd, BK art. 3 nr. 1 og bvl. § 4-1. Se også EMDs dom 7. august 1996 Johansen mot Norge (appl. no. 17383/90) avsn. 64.

Et sentralt kjennetegn for akuttsakene er nødvendigheten av et kortest mulig tidsrom fra den uholdbare situasjonen oppstår til avhjelpende tiltak settes i verk.¹⁰ Når barnets situasjon tilsier at det haster med å sette inn tiltak, vil det ikke alltid være tidsmessig rom for å gjennomføre en helhetlig utredning som forutsatt i bvl. § 4-3. Barnevernloven har derfor særregler om adgangen til å fatte midlertidige vedtak i akutte situasjoner.

Reglene om akuttvedtak forskriver en særskilt saksbehandlingsprosess som skal bøte på den prosessuelle svakhet som ellers er forbundet med at det ikke kan ligge en bred saksbehandlingsprosess til grunn for inngrepet. Barnevernloven § 4-6 annet ledd gir hjemmel for at barneverntjenesten kan fatte midlertidig vedtak om å flytte et barn ut av hjemmet når barnet er uten omsorg eller kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. I bvl. § 4-9 første ledd, jf. § 4-8 første ledd, er det gitt hjemmel for å ilegge foreløpig forbud mot flytting av barn som er frivillig plassert utenfor hjemmet når det ikke er rimelig grunn for flyttingen eller flytting kan være til skade for barnet. Det kan også treffes midlertidig vedtak om å overta omsorgen for barnet i medhold av bvl. § 4-9 første ledd, jf. § 4-8 annet ledd, dersom flytting vil medføre en situasjon for barnet som nevnt i bvl. § 4-12. Barnevernloven § 4-25 annet ledd, jf. § 4-24, gir hjemmel for vedtak om midlertidig plassering og tilbakehold i institusjon som følge av alvorlige atferdsvansker, og bvl. § 4-29 fjerde ledd åpner for midlertidig plassering i institusjon uten samtykke når det er nærliggende og alvorlig fare for at barnet utnyttes eller kan bli utnyttet til menneskehandel.

I forbindelse med at det treffes vedtak om foreløpig forbud mot hjemflytting av nyfødt etter bvl. § 4-9 første ledd, jf. § 4-8 annet ledd annet pkt., kan det også treffes vedtak om samvær etter bvl. § 4-19, se § 4-9 annet ledd. Det samme gjelder når barn plasseres midlertidig utenfor hjemmet i akutte situasjoner, se § 4-6 tredje ledd.

Et tolknings spørsmål av interesse er hvorvidt bvl. § 4-6 tredje ledd kan anses å gi hjemmel for midlertidig vedtak om samvær når barnet allerede er plassert utenfor hjemmet etter vedtak om omsorgsovertakelse. Ordlyden i § 4-6 tredje ledd er ikke klar, ettersom den utelukkende angir at vedtak om samvær kan treffes «i et slikt tilfelle». Det er nærliggende å lese denne del av ordlyden som en henvisning til første og/eller annet ledd i samme bestemmelse. I så tilfelle må det bero på tolking om formuleringen skal anses som en henvisning til barnets helhetlige situasjon, slik det refereres til i § 4-6 første ledd første pkt., eller som en referanse til annet

¹⁰ Jf. General Comment No. 14 (2013): The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), [\[GC-2013-14-CRC\]](#), avsn. 93.

ledd og den omstendighet at barnet samtidig flyttes ut av hjemmet. Ettersom første ledd omhandler hjelpetiltak synes det nærliggende å forstå henvisningen som en referanse til den omstendighet som nevnt i § 4-6 annet ledd, altså at barnet flyttes ut av hjemmet.¹¹ Vurdert i lys av den konstitusjonelle og folkerettslige forpliktelse til å ivareta barnets beste, synes henvisningen til annet ledd likevel ikke skarp.¹² Med henvisning til BK art. 3 nr. 2 og 19 nr. 1, jf. art. 20, kan det anføres at bvl. § 4-6 tredje ledd bør tolkes med barnets aktuelle behov for øye, slik at adgangen til å treffe midlertidige vedtak om samvær løses fra betingelsen om at barnet samtidig flyttes ut av hjemmet. Muligheten for en slik tolkning er ikke drøftet i forarbeidene. Der fremkommer utelukkende en kortfattet formulering om at det etter § 4-6 tredje ledd «også» kan treffes midlertidig vedtak om samvær og sperret adresse.¹³ Det er dermed uklart om ordvalget «også» kan tas til inntekt for at vedtak om samvær kan treffes *i tillegg til* vedtak om flytting av barnet ut av hjemmet. Det synes ikke å foreligge publisert praksis fra fylkesnemnd eller domstol hvor dette er løst. Den etablerte oppfatningen synes etter alt å være at bvl. § 4-6 tredje ledd utelukkende gir hjemmel til å treffe midlertidige vedtak om samvær samtidig med, eller i forbindelse med, at det treffes et akutt plasseringsvedtak. Følgelig synes bestemmelsen ikke å gi hjemmel for å treffe midlertidig vedtak om samvær når barnet allerede er plassert utenfor hjemmet etter vedtak om omsorgsovertakelse.¹⁴

Når barnet blir utsatt for en krenkelse av den samværsberettigede, blir behovet for akutt inngripen i samværsordningen satt på spissen.¹⁵ Til tross for at forpliktelsen til å beskytte barnet da får en særlig påtrengende og umiddelbar karakter, åpner altså ikke barnevernloven for å sette fylkesnemndas vedtak om samvær til side.¹⁶ Det vil stort sett ikke være mulig å fremskaffe fylkesnemndas endringsavgjørelse parallelt med at den materielle plikten til å beskytte barnet oppstår. I tilfeller hvor beskyttelsesbehovet er kortvarig, vil saken dessuten kunne være gjenstandsløs på det tidspunkt endringssaken tas til behandling i fylkesnemnda. På denne bakgrunn synes det rettslig umulig å respondere adekvat på forpliktelsen til å

¹¹ Slik Ofstad og Skar, *Barnevernloven med kommentarer* s. 117.

¹² I samme retning Oppedal, *Akutthjemlene i barnevernloven* s. 127 og 265, hvor det synes å være argumentert for en noe mer kontekstuell tolkning enn det ordlyden språklig sett legger opp til. «Barnets beste» som tolkningsprinsipp har fått sitt uttrykk i nasjonal rett gjennom Grl. § 104 tredje ledd annet pkt.

¹³ Ot. prp. nr. 44 (1991-1992) på s. 108.

¹⁴ Oppedal tar til orde for at adgangen til å begrense eller nekte samvær bør innfortolkes i akutthjemmelen i bvl. § 4-9, jf. § 4-8, se Oppedal, *Akutthjemlene i barnevernloven* s. 595. En slik løsning vil imidlertid forutsette en løsere tolkning av ordlyden i § 4-8 enn det som vil være påkrevd ved en ev. innfortolking i bvl. § 4-6. Slik også Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 211-212. Dette alternativet drøftes derfor ikke nærmere her.

¹⁵ Nærmere beskrivelser av dette hos Trude Haugli og Toril Havik, *Samvær i barnevernssaker*, Tromsø/Bergen 2010 s. 125-127 og Trude Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 208.

¹⁶ Slik også Ofstad og Skar, *Barnevernloven med kommentarer* s. 190.

beskytte barnet mot samvær i akutte tilfeller.¹⁷ Som tidligere antydnet kan mangel på hjemmel for midlertidige tilpasninger til akutte situasjonsendringer dermed komme i et motsetningsforhold til myndighetenes forpliktelse til å iverksette tiltak til det beste for barnet, jf. BK art. 3, 19 og 20.¹⁸

Som et svar på dette er det i litteraturen antydnet at nødvendig hjemmel for akutt inngripen i samværsordningen må kunne søkes i nødrettsinstituttet, som i sin tur baserer seg på en analogi fra straffeloven § 17.¹⁹ Bestemmelsen angir at en handling som ellers ville vært straffbar likevel er lovlig når handlingen blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom eller en annen interesse fra en fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, og skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen. Analogisk anvendt på typetilfellet midlertidig vedtak om samvær, skulle de materielle vilkårene for slikt vedtak bli at endring i samværsordningen må være nødvendig for å verne barnet mot fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, samt at risikoen for barnet ved gjennomføring av et mer omfattende samvær vurderes å være langt større enn virkningen av samværsinngrepet for den samværsberettigede.²⁰ Et midlertidig vedtak om samvær må med andre ord være nødvendig og forholdsmessig ut fra de interesser som gjør seg gjeldende på henholdsvis barnets og den samværsberettigedes hånd. I så måte kan det synes som om nødrettsanalogien er egnet til å sikre en terskel og struktur for den materielle siden av samværsvurderingen på linje med det som gjelder for midlertidige hastevedtak for øvrig.²¹ Det gjenstår likevel å vurdere hvorvidt akutte vedtak om samvær på nødrettslig grunnlag vil kunne imøtekomme de kvalitetskrav som stilles til hjemmelsbestemmelser som åpner for inngripende bruk av tvang. Dette vil bli nærmere drøftet i pkt. 4.

¹⁷ Se General Comment No. 14 [\[GC-2013-14-CRC\]](#), avsn. 93, hvor det fremgår at “[t]he passing of time is not perceived in the same way by children and adults. Delays in or prolonged decision-making have particularly adverse effects on children as they evolve. It is therefore advisable that procedures or processes regarding or impacting children be prioritized and completed in the shortest time possible”.

¹⁸ General Comment No. 14 [\[GC-2013-14-CRC\]](#), avsn. 71 og 73-74. Om betydningen av Barnekomiteens General comments for norsk retts del, se Rt. 2015 s. 93 avsn. 64, Rt. 2015 s. 1388 avsn. 150-155 og avsn. 271-272. Se også Arnfinn Bårdsen, «Norges Høyesterett og “barnets beste” som konvensjonsforpliktelse og grunnlovsnorm» i *Rettsavklaring og rettsutvikling: Festschrift til Tore Schei*, Oslo 2016 s. 243-268 (s. 254) og Arnfinn Bårdsen, «Betydningen i norsk rett av FN-komiteenes uttalelser i individuelle klagesaker», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 02-03/2017 s. 160-187 (særlig s. 176-177 og s. 185), DOI: [10.18261/issn.1504-3096-2017-02-03-02](#).

¹⁹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven-strl.).

²⁰ Sml. HR-2017-2015-A avsn. 48-50.

²¹ Sml. General Comment No. 14 [\[GC-2013-14-CRC\]](#) avsn. 61.

3 Oversikt over de krav til inngrepshjemlers kvalitet som gjelder i kraft av Grunnloven og inkorporerte folkerettsforpliktelser

3.1 Vedtak om reduksjon i samvær er inngripende i retten til familielivet

Det følger av Grl. § 102 at enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv. Når det foreligger vedtak om omsorgsovertakelse, innebærer dette i utgangspunktet en total, om enn midlertidig, fratakelse av muligheten til å leve som en familie. En følge av at inngrep i retten til vern om familielivet bare kan anses legitimt så langt og så lenge inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn, er at myndighetene også blir forpliktet til å ivareta et mulig rest-vern om familielivet. Et element av dette rest-vernet er plikten til å ha tilbakeføring til familien som siktemål.²² Siktemålet om gjenforening forutsetter en plikt til tilrettelegging for kontakt mellom barn og foreldre under plasseringen, med mindre hensynet til barnet gjør det nødvendig å begrense kontakten.²³ I de sakene hvor Høyesterett har behandlet spørsmål om samvær etter omsorgsovertakelse, er det lagt til grunn at kontakt i form av samvær normalt bør ha et omfang på 3-6 samvær per år når plasseringen antas å bli langvarig.²⁴

Når det i etterkant av omsorgsovertakelsen iverksettes tiltak som innebærer en kvantitativ eller kvalitativ reduksjon i kontakten i forhold til det fastsatte, vil dette representere et ytterligere inngrep i retten til familieliv og privatliv.²⁵ Høyesterett har senest i en avgjørelse fra 2017 lagt til grunn at en reduksjon i samværsomfanget innebærer en svekkelse av de familiemessige båndene og at et slikt vedtak griper inn i både foreldrenes og barnets rett til respekt for familieliv etter Grl. § 102 og EMK art. 8.²⁶ Det følger likeså av entydig praksis fra Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) at myndighets-initierte begrensninger i kontakten mellom foreldre og barn utgjør et inngrep i retten til respekt for familielivet, slik dette vernet er nedfelt i EMK art. 8 nr. 1. Tilsvarende må anses gjeldende etter barnekonvensjonen, hvor retten til familieliv for barnets del særlig fremkommer i art. 9 nr. 3 og art. 16.

Både EMK og BK gjelder som norsk lov med forrang for norsk rett i tilfeller hvor minstevernet etter konvensjonen rekker lengre enn vernet er ivaretatt i nasjonal rett, se menneskerettsloven § 3, jf. § 2.²⁷ Norske domstoler er forpliktet etter Grunnloven til å

²² Senest stadfestet i EMDs dom 10. januar 2019 Wunderlich mot Tyskland (appl.no. 18925/15) avsn. 55. Se også EMDs dom 6. september 2018 Jansen mot Norge (appl. no. 2822/16) avsn. 93.

²³ General Comment No. 14 [GC-2013-14-CRC] avsn. 65.

²⁴ Rt. 2015 s. 467 avsn. 51 med videre henvisning til Rt. 2012 s. 1832, særlig avsn. 37-38.

²⁵ Se Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 160. Stadfestet i EMDs dom Jansen mot Norge avsn. 90.

²⁶ HR-2017-2015-A avsn. 45.

²⁷ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven-mrl.).

håndheve menneskerettskonvensjonene på det nivå de er gjennomførte i norsk rett, se Grl. § 92.²⁸ Dette innebærer i utgangspunktet at norske domstoler må tolke barnevernlovens inngrepsbestemmelser innskrenkende så langt denne viser seg å gi et svakere vern om familielivet enn det som følger av de inkorporerte konvensjonene, se mrl. § 3.²⁹

Parallelt kan barnets rett til beskyttelse etter barnekonvensjonen komme i et motsetningsforhold til både foreldrenes og til barnets egen rett til vern om familielivet. I slike tilfeller må barnets rett til beskyttelse og omsorg gå foran barnets selvstendige rett til familieliv, se BK art. 9 nr. 1. Den folkerettslige myndighetsforpliktelsen må derfra bestå i å avveie barnets rett til beskyttelse og foreldrenes rett til familieliv innbyrdes, med sikte på å finne den løsningen som er til det beste for barnet, se BK art. 3 nr. 1.³⁰

3.2 Oversikt over de krav til inngrepshjemlers formelle og funksjonelle kvalitet som gjelder når det fattes vedtak som er inngripende i retten til familieliv
Det er etter gjeldende rett ikke tvil om at det på visse betingelser kan gjøres unntak fra det vern som oppstilles om retten til familieliv i Grl. § 102, EMK art. 8 nr. 1 og BK art. 16 nr. 1. Grunnloven § 102 angir ikke selv betingelsene for at det kan gjøres unntak fra det vern som oppstilles, men Høyesterett har under henvisning til egen praksis uttalt at bestemmelsene i Grl. § 102 og EMK art. 8 i utgangspunktet har et sammenfallende innhold.³¹ Hvorvidt det kan gjøres inngrep i retten til familieliv, beror følgelig på om inngrepet har hjemmel i lov, forfølger et legitimt formål og er nødvendig i et demokratisk samfunn, se EMK art. 8 nr. 2. Barnekonvensjonens art. 16 oppstiller et vern mot «vilkårlig eller ulovlig innblanding» i barnets rett til vern om familielivet, og inkluderer med dette både et krav til forankring i nasjonal lov og et krav til nødvendighet. Så langt formålet med inngrepet er å beskytte barnet mot akutt fare fra dets omsorgspersoner, vil man, for denne artikkelens formål, kunne legge til grunn at inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn og at det forfølger et legitimt formål. For denne artikkelens tema er det dermed kravet til hjemmel i lov som har særskilt interesse.

²⁸ HR-2016-2554-P avsn. 70.

²⁹ Rt. 2005 s. 833 avsn. 46 og 88.

³⁰ Se General Comment No. 14 [[GC-2013-14-CRC](#)] avsn. 81. Se også EMDs dom Johansen mot Norge avsn. 78 og EMDs dom Jansen mot Norge avsn. 91-92. Se også Bårdsen, «Norges Høyesterett og “barnets beste” som konvensjonsforpliktelse og grunnlovsnorm» s. 261-262 og Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 247-248 og s. 266-268. Tilsvarende har kommet til uttrykk i nasjonal rett gjennom Grl. § 104 annet ledd.

³¹ HR-2017-2015A avsn. 46 med videre henvisninger til HR-2016-2554-P avsn. 81 og Rt. 2015 s. 93 avsn. 57 og 60.

Det følger av etablert EMD-praksis at ordlyden «law» i EMK art. 8 nr. 2 utelukkende innebærer et krav om substansiell forankring i nasjonal rett.³² I norsk rett er imidlertid kravet til lovhjemmel for inngripende myndighetshandlinger særskilt lovfestet i Grl. § 113. Det anses som sikker rett at Grl. § 113 er til hinder for at utøvende myndighet går lengre i sin myndighetsutøvelse enn det fullmakten fra lovgiver gir grunnlag for.³³ Grunnloven § 113 oppstiller dermed et strengere krav til rettslig forankring enn det som følger av EMK art. 8 nr. 2, ettersom det i norsk rett kreves hjemmel i formell lov.

EMD har videre innfortolket visse minimumskrav til det nasjonale rettsgrunnlagets kvalitet, hvoretter det er et overordnet krav at det nasjonale rettsgrunnlaget er forenlig med «the rule of law»-doktrinen. I dette ligger det blant annet en forutsetning om at det inngripende tiltaket har dekkende hjemmel i det nasjonale rettsgrunnlaget.³⁴ EMD har i forlengelsen av dette fremhevet betydningen av rettsgrunnlagets klarhet og forutberegnelighet.³⁵ Vurderingstema er om det nasjonale rettsgrunnlaget er utformet og tilgjengeliggjort på en slik måte at det i rimelig grad er mulig å forutse hvilke tilfeller som kan gi grunnlag for inngripende tiltak fra myndighetenes side.³⁶ I saken Gillan og Quinton mot Storbritannia uttaler EMD at “... the law must indicate with sufficient clarity the scope of any (...) discretion conferred on the competent authorities and the manner of its exercise (...) The level of precision required of domestic legislation (...) depends to a considerable degree on the content of the instrument in question, the field it is designed to cover and the number and status of those to whom it is addressed”.³⁷

Kravet om klare kriterier for bruk av inngripende tiltak, herunder kravet til klare grenser for skjønnsutøvelsen, forutsetter en uttrykkelig regulering av inngrepstiltaket. Et krav om at inngrepet må være uttrykkelig regulert utelukker muligheten for at inngripende tiltak undergis en indirekte rettslig forankring, for eksempel i lovbestemmelser som utelukkende oppstiller

³² Stadfestet i blant annet EMDs dom 3. juli 2012 Robathin mot Østerrike (appl.no. 30457/06) avsn. 40 og i EMDs dom 6. desember 2012 Michaud mot Frankrike (appl.no. 12323/11) avsn. 94.

³³ Rt. 2014 s. 1105 avsn. 26.

³⁴ For eksempel EMDs dom 25. september 2001 P.G. og J.H. mot Storbritannia (appl.no. 44787/98) avsn. 37, EMDs dom 25. juni 1997 Halford mot Storbritannia (appl.no. 20605/92) avsn. 51 og EMDs dom 20. juni 2000 Foxley mot Storbritannia (appl.no. 33274/96) avsn. 35.

³⁵ EMDs plenumsdom 2. august 1984 Malone mot Storbritannia (appl.no. 8691/79) avsn. 67; EMDs dom 25. mars 1983 Silver m.fl. mot Storbritannia (appl.no. 5947/72) avsn. 87–88; EMDs dom 21. juni 2011 Shimovolovs mot Russland (appl.no. 30194/09) avsn. 67; Robathin mot Østerrike avsn. 40. Slik også sammenfattet av Jacobs, White and Ovey m.fl., *The European Convention on Human Rights*, 6th ed., Oxford 2014 p. 311-313.

³⁶ EMDs dom 14. Mars 2013 Bernh Larsen Holding AS m.fl. mot Norge (appl.no. 24117/08) avsn. 133. Se også Jacobs, White and Ovey, *The European Convention on Human Rights* p. 313 og Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 6. utg., Bergen 2018 s. 132-145.

³⁷ EMDs dom 12. Januar 2010 Gillan and Quinton mot Storbritannia (appl.no. 4158/05) avsn. 77.

rettigheter og friheter for tredjeperson. Eksempelvis kan ikke retten til vern om privatlivets fred i EMK art. 8 anvendes som hjemmelsgrunnlag for å pågripe den som måtte ha krenket en medborgers fred. EMK art. 8 gir ingen indikasjon på at pågripelse kan være en følge av å krenke tredjepersons rettigheter etter bestemmelsen. Den angir heller ingen ramme for inngrepskjønnet. Rettighetsbestemmelser som dette vil vanskelig kunne imøtekomme de krav til forutberegnelighet som oppstilles gjennom lovkravet. Av samme grunn kan heller ikke bestemmelser som oppstiller rettigheter for barnet tjene som hjemmel for et vedtak om samværsreduksjon, som jo vil representere et inngrep for den samværsberettigede. De nærmere krav til klarhet vil ellers avhenge av karakteren av den rettighet det gjøres inngrep i. Det sondres generelt mellom rettshåndhevende og adferdsendrende myndighetstiltak, hvorpå hensynet til forutberegnelighet og muligheten for innrettelse synes å spille en noe mindre rolle når tiltaket er rettshåndhevende enn det som vil være tilfelle når tiltaket har et adferdsregulerende formål. Når myndighetstiltaket er adferdsregulerende, skal klarhetskravet sikre borgerens mulighet til å innrette seg på en adekvat og hensiktsmessig måte. Når myndighetsutøvelsen er rettshåndhevende, skal klarhetskravet i første rekke sikre muligheten til å føre legalitetskontroll med myndighetsutøvelsen.³⁸ Midlertidige vedtak om samvær har en utpreget rettshåndhevende karakter, hvilket innebærer at det vil være tilstrekkelig at betingelsene for inngrep lar seg utlede i en slik grad at det er mulig å føre legalitetskontroll med myndighetsutøvelsen. Dette harmonerer med EMDs uttalelser om at dens rolle i barnevernssaker «... is not to substitute itself for the domestic authorities in the exercise of their responsibilities (...), but rather to review under the Convention the decisions taken by those authorities in the exercise of their power of appreciation».³⁹

EMD har videre ansett det som en del av lovkravet at det i nasjonal rett oppstilles garantier mot misbruk og vilkårlig inngripen i konvensjonens rettighetsvern.⁴⁰ FNs barnekomite har også sett det som en del av etterlevelsplikten etter BK art. 16 at det etableres prosedyrer for klager og rettsmiddelbruk for å realisere barnets rett til å få sine beste interesser hensiktsmessig integrert og konsekvent iaktatt ved alle gjennomføringstiltak.⁴¹ Det er således grunnlag for å oppstille det som en betingelse for konvensjonskonformitet at vedtaksprosessen underkastes en prosedyre som er egnet til å forhindre vilkårlige vedtak. Når det gjelder den konkrete implementeringen av prosesskravene i barnevernssaker har EMD uttalt at "... what

³⁸ Se Shimovolos mot Russland avsn. 68.

³⁹ EMDs dom Jansen mot Norge avsn. 95, jf. avsn. 88.

⁴⁰ Se bl.a. Gillan and Quinton mot Storbritannia avsn. 77.

⁴¹ General Comment No. 14 [\[GC-2013-14-CRC\]](#) avsn. 15 litra c. Se også avsn. 87 og 98.

has to be determined is whether (...) the parents have been sufficiently involved in the decision-making process, seen as a whole, to be provided with the requisite protection of their interests and fully able to present their case. Thus, it is incumbent upon the Court to ascertain whether the domestic courts conducted an in-depth examination (...) and made a balanced and reasonable assessment of the respective interests of each person, with a constant concern for determining what would be the best solution for the child.”⁴²

4 Nærmere om nødrett som hjemmelsgrunnlag for akutte vedtak om samvær

4.1 Nødrettsanalogiens karakter og generelle egnethet som hjemmelsgrunnlag
Barnevernloven har som nevnt ingen bestemmelse som gir særskilt hjemmel for å treffe vedtak om samvær etter omsorgsovertakelse, og heller ingen bestemmelse som gir hjemmel for å gjøre unntak fra loven på grunnlag av nødrettslige betraktninger (derogasjonshjemmel). Som følge av det formelle lovkravet i Grl. § 113 kan hjemmel for midlertidige vedtak om samvær nærmest utledes etter analogi fra nødrettsbestemmelsen i strl. § 17. Spørsmålet blir følgelig om en analog anvendelse av strl. § 17 kan imøtekomme de konstitusjonelle og folkerettslige krav til klarhet og forutberegnelighet som gjelder til lovbestemmelser som åpner for iverksettelse av inngripende myndighetstiltak.

Straffeloven § 17 angir at en handling som ellers vil være straffbar, er lovlig når den blir foretatt for å verne en interesse mot en fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, og denne skaderisikoen veier betydelig tyngre enn skaderisikoen ved handlingen.⁴³ I så måte er parallellen til midlertidige hastevedtak om samvær påfallende, ettersom det også her vil være tale om å sette et rettsgode til side (den samværsberettigedes rett til samvær og barnets rett til kontakt med foreldrene) for å ivareta et rettsgode (barnets rett til beskyttelse) som, på grunn av den akutte situasjonen, veier betydelig tyngre enn det tilsidesatte rettsgodet. Vi står ovenfor den klassiske formasjonen hvor rett står mot rett og spørsmålet blir om nødrettsanalogien for øvrig er anvendelig.

Nødrettsbestemmelsen er ansett å oppstille enkelte krav til selve nødsituasjonen. Det er i utgangspunktet uten betydning hvordan en fare har oppstått og hvem som har fremkalt den, men Høyesterett har lagt til grunn at det likevel må gjelde visse kvalifiserende krav. En avgjørelse som kan tjene til å belyse dette er avgjørelsen inntatt i Rt. 1996 s. 269. Bakgrunnen

⁴² EMDs dom Jansen mot Norge avsn. 94.

⁴³ Om nødrettens anvendelsesområde, se Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg-Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 182.

for saken var at en gårdbruker hadde unnlatt å møte opp til førstegangstjeneste med den begrunnelse at han hadde mislyktes med å få tak i kvalifisert hjelp til gårdsdriften i sitt fravær. Gårdbrukeren ble frifunnet i herredsretten, men frifinnelsen ble opphevet i Høyesterett. Høyesterett anerkjente gårdbrukerens vanskelige situasjon, men opphevet avgjørelsen ettersom herredsretten ikke hadde vurdert hva den tiltalte kunne ha oppnådd ved å ta kontakt med militære myndigheter etter at han hadde mottatt innkallingen. På denne bakgrunn blir det av interesse å vurdere hvorvidt man kan anse å ha med en slik kvalifisert nødsituasjon å gjøre i tilfeller hvor det ved gjennomføring av samvær oppstår en fare for barnet som medfører et akutt behov for brudd i kontakten mellom barnet og den samværsberettigede.

Høyesteretts avgjørelse gir ikke grunnlag for å oppstille et vilkår om at faresituasjonen kunne vært unngått. Når en faresituasjon har vært synbar for nødrettspretendenten gir den derimot grunnlag for å inkludere det som et moment i nødrettsvurderingen hvorvidt man har foretatt seg noe for å unngå at situasjonen utviklet seg til en nødsituasjon. Ut fra dette vil man for eksempel forvente at den som for annen gang må bryte seg inn i naboens hus for å få tak i brannslukkingsutstyr foretar seg noe for å unngå at et tredje innbrudd blir nødvendig av samme årsak. I følge Høyesteretts avgjørelse fra 1996 skal det i et slikt tilfelle vurderes hva den brannutsatte kunne ha oppnådd ved å forholde seg aktivt til den synbare fare. Kravet til nød er at faresituasjonen ikke lar seg avverge på annen rimelig måte enn ved den aktuelle nødrettshandlingen. Dette synliggjør at faresituasjoner som antatt eller erfaringsmessig oppstår gjentatt ikke uten videre kan kvalifisere som en nødsituasjon.

Når faren for at barnet påføres fysisk eller psykisk skade av sine omsorgspersoner under samvær vanskelig kan avverges på annen rimelig måte enn ved innføring av en fysisk og umiddelbar begrensning i kontakten mellom dem, må vurderingstema bli hva nødrettspretendenten kunne foretatt seg for å unngå at en generelt synbar fare utvikler seg til en nødsituasjon. Det ligger som en ramme for denne vurderingen at den konstitusjonelle og folkerettslige forpliktelse til å sikre barns rettigheter er til hinder for at ansvarlig myndighet kan forholde seg passiv når barnets rettigheter krenkes grovt i forbindelse med samvær. Det ligger også fast at myndighets-initierte brudd i kontakten mellom barn og foreldre representerer et slikt inngripende tiltak i retten til familieliv som ikke kan iverksettes uten hjemmel i formell lov. Kombinasjon av en forpliktelse til å gripe inn og mangel på mulighet til å gripe inn uten hjemmel i lov, etterlater gjennomføringsmyndigheten i en umulig situasjon. Ettersom gjennomføringsmyndigheten står uten lovlige handlingsalternativer må faresituasjonen kunne kvalifisere som en nødsituasjon. For sentrale myndigheter kan dette

stille seg annerledes, ettersom det på dette myndighetsnivået foreligger minst ett lovlig og adekvat handlingsalternativ, nemlig å sørge for lovregulering av midlertidige hastevedtak om samvær.⁴⁴ Eksistensen av et slikt nærliggende, lovlig og adekvat handlingsalternativ vil avskjære muligheten for at det kan foreligge en nødrettssituasjon. Sentrale myndigheter er for øvrig også positivt forpliktet til å vedta nødvendig lovgivning for å sikre at barnets rettigheter etter barnekonvensjonen blir effektive, se BK ar. 4.

Skulle man likevel akseptere at mangel på rettslige verktøy i prinsippet kan kvalifisere som en nødsituasjon, må man også se nærmere på rettsvirkningene av nødrett. Nødrettshandlingen skal anses som en «lovlig» handling, men det påhviler i utgangspunktet et objektivt erstatningsrettslig ansvar for skade som er voldt ved nødrettshandlingen, se skadeerstatningsloven § 1-4.⁴⁵ Når strl. § 17 og skl. § 1-4 ses i sammenheng, vil rettsvirkningen av en lovlig nødrettshandling hovedsakelig være at det strafferettslige ansvaret faller bort, mens skade voldt ved nødrettshandlingen undergis et erstatningsrettslig vern. Nødrettsinstituttet gir ellers få holdepunkter for at det kan knyttes positive rettsvirkninger til nødrettshandlingen. Tvert imot må erstatningsregelen i skl. § 1-4 tas til inntekt for at den som rammes av en ellers straffbar handling, sivilrettslig sett skal holdes så skadesløs som det lar seg gjøre.

Hva blir så rettsvirkningene når nødrettsinstituttet anvendes analogt på nødsituasjoner innenfor det saklige området for barnevernloven? En ordlydstro anvendelse av strl. § 17 skulle tilsi at rettsvirkningen vil være at et eventuelt straffansvar for uhjemlet myndighetsutøvelse etter strl. § 164 faller bort. Usikkerheten rundt den sivilrettslige rekkevidden av strl. § 17 gjør at man ikke uten videre kan legge til grunn at et midlertidig vedtak om samvær vil være et lovlig fattet vedtak. Å nøytralisere de strafferettslige konsekvensene av en handling er noe ganske annet enn det å gi positiv hjemmel for en handling der formell lovhjemmel er påkrevd etter Grunnloven. Mangelen på et klart uttrykk for vedtaksfullmakt tilsier at nødrettsbestemmelsen vanskelig kan anses som en klar og forutberegnelig hjemmel for inngripende tiltak, slik det er påkrevd etter Grl. § 113.

⁴⁴ Slik også Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 388, dog med en noe annen begrunnelse.

⁴⁵ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven-skl.).

4.2 I hvilken grad kan en analog anvendelse av straffelovens nødrettsbestemmelse imøtekomme de rettssikkerhetsgarantier som oppstilles i EMDs praksis?

Nødrettsbestemmelsens svake hjemmelskvalitet kommer tydeligere til syne når man, på bakgrunn av de kriterier som er trukket opp gjennom EMDs praksis, spør om bestemmelsen er utformet og tilgjengeliggjort på en slik måte at det i rimelig grad blir mulig å klarlegge når det er grunnlag for inngrepene tiltak fra myndighetenes side. Selv om kravet til klarhet skulle være begrenset til den grad av klarhet som kreves for å føre legalitetskontroll med myndighetsutøvelsen, er det vanskelig å se at strl. § 17 har den formulering som skal til for at den naturlige skal kunne leses som en uttrykkelig hjemmel for å sette den samværsberettigedes rett til side. Der er dessuten lite veiledning å finne når det kommer til rammene for det, til dels sakkyndige, skjønn som barnevernsmyndighetene stilles ovenfor når det anses å foreligge en situasjon som er truende for barnets utviklingsbetingelser. En angitt ramme for skjønnsutøvelsen vil være nødvendig for å kunne imøtekomme konvensjonens minstekrav til forutberegnelighet.

Videre har EMD oppstilt enkelte krav til saksbehandlingen. For midlertidige vedtak etter barnevernloven er det gitt kompensierende rettssikkerhetsmekanismer i form av en legalitetskontrollordning med tilhørende muligheter for rettslig overprøving av fylkesnemndas godkjenning av det midlertidige vedtaket, se bvl. §§ 7-22 til 7-24. Det følger av forarbeidene at fylkesnemndas kompetanse til å behandle klage over akuttvedtak er uttømmende angitt i bvl. § 7-23.⁴⁶ I kommentarutgaven til barnevernloven legger Ofstad og Skar til grunn at vedtak om samvær etter § 4-6 tredje ledd ikke omfattes av godkjenningsordningen i fylkesnemnda, ettersom bvl. § 7-22 bare viser til § 4-6 annet ledd og § 4-9 første ledd.⁴⁷ I så måte synes det nærliggende å anta at også midlertidige vedtak om samvær på nødrettslig grunnlag vil bli ansett å falle utenfor nemndas godkjenningskompetanse etter bvl. § 7-22.⁴⁸ I så tilfelle vil det ikke være mulig å få realitetsprøvd saken for domstolene etter reglene i tvl. kap. 36. Begrunnelsen er at de alminnelige domstoler bare kan foreta en rettslig overprøving av administrative tvangsvedtak så langt forvaltningsorganet har tatt stilling til tvangsbruken.⁴⁹ Avvisningsvedtak kan likevel fremmes etter tvl. kap. 36, se EMK art. 13, jf. art. 6.⁵⁰

⁴⁶ Ot.prp. nr. 68 (2007-2008) på s. 31. Det samme følger forutsetningsvis av LE-2013-134266.

⁴⁷ Ofstad og Skar, *Barnevernloven med kommentarer* s. 427.

⁴⁸ Motsatt ble utfallet i FNV-2018-118-OSL, ettersom fylkesnemnda her var av den oppfatning at det i realiteten var fattet et vedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd. Se også Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 207.

⁴⁹ Rt. 2011 s. 377 avsn. 47 og Rt. 2012 s. 488 avsn. 20-23.

⁵⁰ Se Rt. 1996 s. 1597 på s. 1599. Se også Ot. Prp.nr. 76 (2005-2006) s. 65.

Overraskende nok synes denne muligheten å være lite påaktet. Dette kan ha sammenheng med at det synes å være en viss aksept for synspunktet om at legalitetskontroll med denne type vedtak faller utenfor nemndas kompetanse. Med mindre avvsningsvedtaket utfordres, er det utelukkende mulig å få realitetsprøvd et midlertidig vedtak om samvær når reduksjon eller stans i samvær opprettholdes over et tidsrom som overstiger den tid det tar å få endringssaken fremmet for fylkesnemnda.

Det må likevel være på det rene at vedtak om samvær som begrenser samværsomfanget i forhold til det fastsatte, utgjør et enkeltvedtak, ettersom en slik beslutning «... gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer», slik definisjonen for enkeltvedtak er formulert i forvaltningsloven § 2⁵¹ første ledd bokstav b, jf. bvl. § 6-1 første ledd.⁵² I så måte er det klart at personer som berøres av en beslutning om samværsreduksjon skal innrømmes klagerett i tråd med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. Dermed vil mulighetene for overprøving i form av forvaltningsklage til fylkesmannen etter bvl. § 6-5 første ledd være i behold.⁵³ Klagebehandling i fylkesmannsporet vil imidlertid ikke inkludere en slik tidsnær og rutinemessig legalitetskontroll som foreskrevet i bvl. § 7-22.

Fylkesmannens behandling avhenger av at inngrepet kommer til fylkesmannens kunnskap, enten gjennom klage fra privat part eller ved at vedtaket har blitt gjenstand for fylkesmannens oppmerksomhet i forbindelse med tilsynsvirksomhet. Når et vedtak er bragt inn for fylkesmannen er den videre klagebehandlingen normalt skriftlig, og uten de særlige tidsfrister og muligheter for muntlig forhandling som gjelder for andre akuttvedtak etter barnevernloven kap. 7.⁵⁴ Dette får antakelig også den praktiske følge at overprøving i fylkesmannssporet vil skje ut fra de faktiske forhold på tidspunktet for barneverntjenestens vedtak, mens prøvingen i forbindelse med klage over akuttvedtak etter reglene i bvl. kap. 7 skal skje etter en reell nåtidsvurdering, se bvl. § 7-18 og tvl. § 36-5 (3), jf. bvl. § 4-1.⁵⁵ Fylkesmannsbehandling vil heller ikke gi rom for å involvere foreldrene i klagebehandlingen i samme grad som etter

⁵¹ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven-fvl.).

⁵² Slik også Oppedal, *Akutthjemlene i barnevernloven* s. 539 og Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 390.

⁵³ Avvsningsvedtak kan dog ikke påklages til fylkesmannen etter bvl. § 6-5, jf. bestemmelsens annet ledd, og Rt. 1996 s. 1597.

⁵⁴ Fylkesmannen kan fremme begjæring om vedtak for fylkesnemnda, se bvl. § 7-10 fjerde ledd. Denne adgangen vil imidlertid ha begrenset rettssikkerhetsmessig betydning all den tid oppfatningen om at denne type vedtak faller utenfor nemndas kompetanseområde står ved lag. Veien om fylkesmannen for fremme av slik begjæring vil i alle tilfeller ta tid, og får dermed liten betydning i hastetilfellene.

⁵⁵ Kirsten Sandberg, "The Role of National Courts in Promoting Children's Rights", *International Journal of Children's rights*, 2014 Vol. 22 s. 1-20 (s. 8-9) DOI: <http://dx.doi.org/10.1163/15718182-02201005>. Sml. for øvrig mindretallets votum i Rt. 2012 s. 1985 avsn. 170-183.

reglene i bvl. kap. 7. Betydelig foreldreinvolvering er forutsatt av EMD, blant annet i avgjørelsen Jansen mot Norge.⁵⁶

Selv om mangel på hjemmel for å fatte midlertidige vedtak om samvær skulle bygge på et uttalt standpunkt fra lovgivers side, fremstår det etter alt som ubegrunnet å skille behandlingsmåten for midlertidige samværsvedtak fra behandlingsmåten for andre midlertidige vedtak under fylkesnemndas saklige kompetanseområde. Som Haugli påpeker, ligger fastsettelse av samvær saklig sett til fylkesnemndas myndighetsområde.⁵⁷ Når samværs sakene isoleres fra andre akuttsaker og klagebehandles etter andre regler, er det dessuten fare for å miste helhetlig oversikt og kontroll med praksis, både hva gjelder terskelen for tvangsinngrep og de nærmere grenser for skjønnsutøvelsen. Når rammene for skjønnsutøvelsen er analogt forankret, vagt definert og unntatt fra legalitetskontroll, skapes det vekstvilkår for en vilkårlig praksis. Utsiktene til å avdekke systematiske unøyaktigheter i inngrepsterskelen og tilfeller av usaklig forskjellsbehandling dermed vil være små. Risikoen for mistillit mot barnevernet som system blir dessuten unødig forhøyet når ansvaret for å beslutte akutt inngripen i samværsordningen faller på barneverntjenesten, som for øvrig skal være en rådgivende hjelpeinstans. Det er etter dette lite som peker i retning av at nødrettsinstituttet kan imøtekomme de krav som stilles til vern mot misbruk og vilkårlig inngripen i rettighetsvernet etter EMK art. 8.

5 Avslutning

Barneverntjenestens primære ansvar er være å ivareta barnet. Ansvaret for å balansere barnets interesser mot foreldrenes rett til samvær bør, i tilfeller hvor disse skiller lag, tillegges et uavhengig organ hvor det føres rutinemessig og rettskildebaseret kontroll med beslutningene. Ansvarsfordelingen vil forutsette klare og tilgjengelige rammer for rettsanvendelsen. Dagens rettstilstand og system for overprøving synes ikke å gi rom for at lovkravets vern mot misbruk og vilkårlighet kan realiseres.

Sammenlignet med de rettssikkerhetsgarantier som gjelder for akuttvedtak etter barnevernloven, synes de gjeldende materielle og prosessuelle regler for midlertidige vedtak om samvær å være beheftet med et rettssikkerhetsmessig underskudd. Av denne grunn kan det neppe være rom for å anse at nødrettsinstituttet, generelt som det er og uten tilhørende

⁵⁶ EMDs dom Jansen mot Norge avsn. 94.

⁵⁷ Haugli, *Samværsrett i barnevernssaker* s. 390 og Trude Haugli, «Forholdet mellom fylkesnemnda og barneverntjenestens kompetanse i samværsaker» i *Fra institutt til fakultet: Jubileumsskrift i anledning av at IRV ved Universitetet i Tromsø feirer 10 år og er blitt til Det juridiske fakultet*, Tromsø 1997 s. 191-201 (s. 192-193).

rettsikkerhetsgarantier, kan imøtekomme de rettsikkerhetshensyn som lovkravet skal tilgodese. En intensjon om å vareta barns rettighetsvern må komme i tillegg til, og ikke i stedet for, en rettsikker prosess basert på en klar lovhjemmel.